

ידעתי שנקבל אותם ולבי היה קל הרבה יותר משהיה בצאתי. אבל מלחמת-ההתשה עדיין נמשכה. המחבלים עדיין פעלו, מספר אנשי-הצבא הסובייטים במצרים היה גדל בקפיצות, כולל טייסי-קרב והצוותים של טילי קרקע-אוויר. הקיצור, השלום היה רחוק כמו תמיד. למעשה, לא חל שינוי ניכר בשום דבר מאז נכנסתי לתפקידי. כל הטעמים שהיו אז למינויי לתפקיד ראש-הממשלה עמדו עדיין בתקפם, למרבה-הצער, ערב הבחירות הכלליות אצלנו — שנערכו בפעם השביעית מאז קמה המדינה. אולם בחודשים שעברו השתפר "מעמדו" כביכול במישאלי-דעת-קהל, ואף-על-פי שלא בקשתי לזכות בשום תחרויות על פופולאריות הרי בלי ספק ההרגשה טובה הרבה יותר כשמשגיגים שבעים-וחמישה או שמונים אהוו ולא שלושה! על-כל-פנים, תוצאות הבחירות לא היו בלתי-צפויות דווקא. המערך קיבל חמישים-וששה מתוך 120 מקומות בכנסת, ואני הצגתי לפני הכנסת אותה ממשלה "מקיר אל קיר", שגח"ל עתיד היה לפרוש ממנה בקיץ.

עכשיו שהייתי ראש-ממשלה בזכות עצמי, כביכול, קיימתי מאד שאוכל לעשות משהו לפתרון אותן הבעיות החברתיות והכלכליות המחריפות של ישראל שהתחילו ליצור קרע ממש בין חלקים שונים באוכלוסיה. במשך שנים טענתי, גם בהסתדרות וגם במפלגה, שהואיל ולדאבון-הלב אין אנו יכולים לעשות שום דבר לגבי הצורך לקיים תקציב-הגנה עצום, הרי לפחות עלינו לאזור עזר ולנסות לחסל את הפער המתרחב בין אלה שהיה להם כל הנחוץ להם — אם לא כל מה שהם רוצים בו — לבין אותם רבבות שעדיין דיודם גרוע, הלבשתם גרועה, הינוכם פגום, ולפעמים אפילו מזונום אינו מספיק. בדרך-כלל השתייכה שכבה זו באוכלוסיה שלנו ל"ישראל הניחה", כפי שקראו לה במרירות — יהודים שבאו אלינו ב-1948, 1950 ו-1951 מתימן, מן המזרח התיכון וצפון-אפריקה, ושרמת-החיים שלהם בשלהי שנות ה-60 ובראשית שנות ה-70 היתה עדיין ירודה מאד. מובן, יכולנו להוסיף ולהתברך בלבנו בעובדה שבין 1949 ל-1970 בנינו יותר מ-400,000 יחידות של שיוכונים ציבוריים, ושלא היה בארץ אפילו מקום אחד — ויהיה נידח ככל שיהיה — שאין בו בית-ספר, גן-ילדים, ועל-הרוב גם מעון-תינוקות. אבל עם כל הגאווה המוצדקת על מה שהצלחנו להשיג, לא היה בכך בשום-פנים כדי לבטל את העובדות האחרות, הפחות נעימות. היה עוני בישראל, היה בה גם עושר. גם העוני וגם העושר לא היו גדולים, אבל שניהם היו קיימים. היו, ועדיין יש, ישראלים הגרים עשר נפשות בדירה של שני חדרים, שילדיהם נושרים ממערכת-החינוך (אף-על-פי שמן-הסתם יהיו פטורים לגמרי מלשלם שכר-לימוד בבית-ספר תיכון) ונעשים עבריינים (במידה רבה מפני שהם בנים למשפחות מקופחות). ואשר מתוך סברה שהם עלולים להישאר לצמיחות אזרחים עשוקים ממדרגה שניה הם רואים בכל יתר העולים החדשים מהם אנשים שמוכרחים להחמיר את מצבם-הם. יש גם ישראלים, אם גם לא רבים, החיים במותרות יחסיים, הנוהגים מכונניות גדולות. מקבלים אירחים בצורה פורנית, המתלבשים לפי האופנה האחרונה ומסגלים להם סגנון-חיים המובא מבחוץ ואין לו ולא-כלום לא ליכולת הכלכלית הלאומית האמיתית שלנו ולא לתנאים האמיתיים

של חיינו הלאומיים. בין שתי הקבוצות האלו נמצאים המוני הפועלים המקצועיים ועובדי הצווארון הלבן המתקשים להתקיים ממשכורתם, שאינם יכולים לשמור על רמת-החיים שלהם (שאיננה בלתי-צנועה בשום-פנים) במשכורת אחת, אשר במשך עשרות-שנים הוכיחו שהם מסוגלים למידה מופלאה ביותר של משמעת-עצמית, אהבת-מולדת והקרבה, אלא שבכל-זאת היו אחראיים, לדעתי, לשביתות שהתקללנו בהן והם חטאו בכך שכל פעם שהעובדים מעוטי-השכר קיבלו העלאה היו כולם — בכל שלבי הסולם — חייבים גם הם לקבל תוספת-שכר.

עם השכבות האלו ניסיתי להתווכח, אף כי לא בהצלחה גדולה. לחברי-ההסתדרות מן השורה, לשכל הישר של הפועל הישראלי קורה היה משהו שהפחיד אותי, ואני לא יכולתי לעבור על זה בשתיקה — ולא עברתי בשתיקה. שום איש לא היה תקיף יותר ממני באמונתו שאיגוד מקצועי לא רק זכאי אלא גם חייב לשמור על זכויות הפועלים ולקרוא לשביתות כאשר המשא-ומתן נסחב זמן רב מדי או כאשר אין מקיימים הסכמים. אבל הסכמים שנחתמו צריך היה לכבד בלי להגיש מיד תביעות חדשות; ואלה שלא עמדו בתחית הסולם הכלכלי של הארץ צריכים היו להבין ולקבל את העובדה שכל התוספות שאפשר לתת יש לתת אותן לאלה שנוזקים ביותר. אין שום דבר מקודש בנוגע לעקרון ההפרשיות. אני גלחמתי על כך בהסתדרות לפני שנים, והייתי מוכנה להילחם על כך שוב. באיזה מקום שהוא צריך היה לשים סייג. אלוהים יודע שלא קל היה לרופאים, לאי-זית ולמורים בישראל מבחינה כלכלית, אבל הם יכלו להחזיק מעמד, ואילו קבוצות בעלות שכר נמוך יותר התחילו לטבוע באינפלציה הגואה וביוקר-החיים המאמיר וצריך היה לתת להן תוספות-שכר כי בלעדיהן לא היו יכולות להתקיים. זה היה פשוט עד כדי כך.

היה לי גם יחס שלילי ביותר לרעיון של שביתות בשירותים חיוניים, בפרט בארץ שנמצאת במצב מלחמה. אינני חושבת שעלי להסביר למישהו מה היה פירוש הדבר בשבילי אישית כשהצטרפתי להחליט על הוצאת צווי-ריתוק כאשר פתחו עובדי בתי-חולים בשביתה. אבל בשום אופן אחר אי-אפשר היה להבטיח שאנשים לא ימותו כתוצאה מכך, ולכן חרפתי את שיני ועשיתי זאת.

"האם זה מציאותי?" אמרתי לאומה, "להניח כי תוכל הממשלה כבמטה-קסם לספק את כל התביעות, לחסל את העוני, לא להטיל מסים, לנצח במלחמה, לקלוט את העליה, לפתח את המשק? האם יכולה הממשלה, ותהיה אשר תהיה, לעשות כל אלה בעת ובעונה אחת?"

"קודם-כל", הוספתי ואמרתי, "אותם מתוכנו השרויים במצוקה ובעוני חלילה להם להיות בבחינת אובייקט פאסיבי. עליהם להיות גורם פעיל במאמץ לשינוי מצבם. ושנית, אותו חלק של היישוב המסודר, על כל שדרותיו, חייב להיחלץ לתנועת התנדבות גדולה. לשוויון חברתי אי-אפשר להגיע רק באמצעים חמריים אלא רק כאשר מי שיש עמו ידע והשכלה מוכן להתחלק בהם עם מי שאין לו. לא תמיד היעדר שוויון ברכוש הוא אי-השוויון הטררגי ביותר. יש אי-שוויון משווע יותר בין מי שיודע ומי שאינו יודע."

הושגה התקדמות מסוימת, אבל היא לא היתה מספיקה כל-עיקר. הקמתי ועדה ליד משרד-ראש-הממשלה לטיפול בבעיות של גוער-המצוקה. הוועדה כללה אנשי-חינוך, פסיכולוגים, רופאים, קציני-מבחן נכבדים וכיוצא בהם, וכולם עבדו בהתנדבות. אף כי עד שהגישה הוועדה המלצות עברו שנתיים, ולא כמה חודשים בלבד כמו שקיויתי, הגשמנו הרבה מן ההמלצות שלה עוד לפני פירסומן. כשהיה עלינו להעלות את המחיר של מזונות-יסוד הענקנו הקלות-מס לשכבות מעוטות-הכנסה, והמשכנו בבניית שיכונים זולים כל כמה שיכולנו, בעוד אני מנהלת מלחמה בלתי-פוסקת משלי לבנייה להשכרה, שתקבל סובסידיה אם יהיה צורך בדבר. ומובן שכל מה שניסינו לעשות היה צריך להיעשות בעיצומה של מלחמה ממשית או בתקופות של טרור, ומעולם לא היה הזמן ולא היה הכסף מספיק להתרכזו אפילו בבעיות-הפנים הדחופות ביותר שלנו — וגם בשל כך, נוסף לכל היתר, לא יכולתי לסלוח לשכנים שלנו. אני ידעתי שאם יהיה לנו שלום הרי אף-על-פי שאולי לעולם לא נוכל לבנות חברה אידיאלית ודאי נוכל לבנות חברה טובה הרבה יותר. אבל היכן היה השלום ההוא ?